

Lauritz Galtung (født ca. 1615, død høsten 1661) var en norsk adelsmann som ble utdannet militært og i 1657 ble admiral i den dansk-norske fellesflåte.

I 1658 ble han utnevnt til lensherre over Lister len i Norge.

Lauritz Galtung ble født på slektsgården Torsnes ved Jondal i Hardanger (Hordaland). Han var den første i den slekten som har vært kalt den yngre Galtungslekt,

som tok i bruk navnet Galtung som slektsnavn. Hans far, Lauritz Johansen Galte, var en av de største godseierne i Hardanger.

Skattemanntallet for 1647 viser at han eide 32 gårder eller gårdparter i Hardanger, 13 i Sunnhordland og 6 på Voss.

Den første dokumenterte opplysningen om Lauritz Galtung viser at han i en alder av rundt 25 år fikk embetsutnevning som kaptein i den dansk–norske fellesflåten 1. mai 1641.[1]

Lauritz Galtungs første ekteskap ble meget kortvarig. Hans hustru, den danske adelsfruen Clara Gere til Bjørnstorps slott (Bjørnstrup i Skåne), som han giftet seg med i 1647, døde allerede samme år. Hun hadde arvet godset Bjørnstrup, og Lauritz Galtung ble boende der også etter hennes død.

Det ser ut til at Lauritz Galtung ved sitt ekteskap med Clara Gere ble ansett for å tilhøre adelen i Danmark, idet han var medunderskriver av den skånske adelens erklæring av 10. juni 1647.[2]

Da Frederik III reiste til Christiania for å hylles i 1648, var Lauritz Galtung en av skipshøvedsmennene i kongens følge. Dagen før hyllingen, 23. august 1648, fikk han bekreftelsesbrev fra kongen på sine adelige privilegier.[3] Lauritz Galtung undertegnet deretter, i likhet med andre norske adelsmenn, et innlegg til kongen angående adelsprivilegiene.[4]

Sammen med adelsmenn i Skåne fikk Lauritz Galtung i 1648 brev i anledning kong Christian IVs begravelse og kong Frederik IIIs og dronning Sophie Amalies kroning.[5]

Et nytt bevis på kongens velvilje fikk Lauritz Galtung da han 1. mai 1649 ble utnevnt til lensherre over Hörje len i Skåne.[6]

Våren 1650 må Lauritz Galtung ha vært på besøk på Torsnes, for han sees å ha vært til stede på flere ting i Sunnhordland (Stord) — Vatne 5. mars, Hysingstad 6.–7. mars og Horneland 5. april.[7]

Under krigen mellom Holland og England 1652–54 stod Danmark–Norge på Hollands side. I mai 1653 besluttet Rigsrådet at fire godt seilende skip skulle krysse utenfor norskekysten fra Bergen til Lindesnes for å beskytte handelsskip mot engelske kaprere. Lauritz Galtung ble utpekt til å lede denne eskadren.[8]

I 1656 førte han kongeskipet Trefoldighed på reisen til Christiania da kronprinsen (den senere Christian V) skulle hylles i Norge.[9]

Våren 1657 gikk Danmark–Norge til krig mot Sverige, og den 23. juli fikk Lauritz Galtung, nå som admiral, kommandoen over syv skip i Østersjøen.[10]

Det kom til flere trefninger, bl.a. ved Møn og ved Falster.[11]

Etter at Danmark ved Roskildefreden 26. februar 1658 hadde måttet avstå blant annet Skåne, Halland og Blekinge til Sverige, ble Lauritz Galtung 1. mai 1658 utnevnt til lensherre over Lister len i Norge[12] og bosatte seg på Huseby kongsgård ved Farsund.

Vinteren 1659 ble han bedt av kong Frederik III om å komme til København med den hollandske Flaade eller og med anden Leilighed, dog haver du at se dig fore, at du ikke kommerudi Fiendens Hænder.[13] Det var tydeligvis vanskelig å ta seg til Danmark i januar, så et purrebrev ble sendt to måneder senere, hvor han ble bedt om strax at forføie dig herhid til vor Kjøbsted Kjøbenhavn med den hollandske Flaade eller og med de første Skibe, som her nedkommer.[14]

Vinteren 1660 var Danmark fortsatt i krig med Sverige, og det gikk ut en befaling til Lauritz Galtung og Christopher Orning om det at Farten desto bedre imellem Danmark og Norge kan holdes fri, da haver I ved os elskelig Laurits Galtung og Christopher Orning at lade samle ved Eiermændene og andre gode Patrioter udrede saa mange Skibe, til Stykker at føre tjenlige, som der i Riget findes.[15]

Sommeren 1660 fikk Lauritz Galtung tillatelse av kongen til å tilbringe den kommende vinteren på Torsnes i Hardanger, forutsatt at intet ble forsømt i Lister len.[16] Familien ble imidlertid ikke boende lenge på Huseby da Lauritz Galtung døde allerede høsten 1661. Nøyaktig dato for hans død er ikke kjent, men den må ha inntruffet mellom 7. august og 7. november 1661. Et par kvitteringer fra kaptein Jacobus Brun ved Listerlehnske kompani viser at han på Huseby kongsgård den 7. august 1661 fikk lønningspenger til kompaniet for tiden 7. mai – 7. august av Erlig och Welbyrdig Mand Lauridtz Galtung thill Biørnstrup,[17] mens lønningspengene for tiden 7. august – 7. november samme år ble utbetalt til ham av Erlig och Welb: frue, frue Barbara Graaboe, till Biørnsterup, sl: Lauridtz Galtungs Effterleffuesche.[18]

Lauritz Galtungs kiste ble først nedsatt i Trefoldighetskirken i Kristiansand, men ble noen år senere tillatt flyttet og nedsatt under gulvet i Jondal kirke. Lauritz Galtungs første ekteskap ble, som nevnt ovenfor, svært kortvarig da hans hustru, den danske adelsfruen Clara Gere til Bjørnstrup, døde etter bare noen måneders ekteskap i 1647.

Han giftet seg igjen i 1650 med en annen dansk adelsdame, Barbara Grabow. Ekteparet fikk seks barn — de fire eldste ble født på Bjørnstrup i Skåne og de to yngste på Huseby ved Farsund etter flyttingen til Norge i 1658. Omkring 1660 lot Lauritz Galtung en kjent maler, antagelig hoffmaleren Karl von Mander d.y., male store portrettbilder av seg selv, sin kone og sine fem eldste barn (se Eksterne lenker nedenfor). Det har vært beregnet at Lauritz Galtung og Barbara Grabow opp gjennom årene har hatt ca. 5000 etterkommere i Norge, hvorav ca. 1000 er nålevende. De fleste av disse er bosatt på Vestlandet. Én gren av etterkommere bør nevnes spesielt: Ekteparets eldste datter, Clara Maria Galtung, giftet seg med den svenske adelsmannen Gustaf Siöberg hvis sønn, Mattias Johan Siöberg, giftet seg i Riga i Livland (nå Latvia) og fikk bl.a. en datter, Christina Regina Siöberg. Hun ble i 1736 gift med afrikaneren Abram Hanibal som var tsar Peter den stores protegé og kabinettssekretær før han etter militær utdannelse i Frankrike til slutt ble general–en–chef i Russland i 1759. Abram Hanibal og Christina Regina Siöberg er oldeforeldre til den store russiske dikteren Aleksandr Pusjkin.

REF.

1. ^ Rigsarkivet, København, Danske Kancelli, Sjællandske registre, 1. mai 1641.
2. ^ Aktstykker og Oplysninger til Rigsraadets og Stændermødernes Historie i Kristian IVs Tid (1644–1648), Kristian Erslev (utg.), bind III s. 373, København 1888–1890.
3. ^ Rigsarkivet, København, Danske Kancelli, Sjællandske registre, 23. august 1648.
4. ^ Norske Rigs–Registranter, bind IX s. 128–130, Alle Adelen i Norge deres Indlæg om Privilegierne (udatert 1648).
5. ^ Rigsarkivet, København, Danske Kancelli, Sjællandske Tegnelser, 2. oktober 1648.
6. ^ Rigsarkivet, København, Danske Kancelli, Skånske registre, 31. mai 1649.
7. ^ Statsarkivet i Bergen, Sunnhordland sorenskriveri, tingbok nr. 2, 1650, fol. 6a–7b, 10a–12b, 29b–30a.
8. ^ H. D. Lind. Kong Frederik den Tredjes Sømagt. Det dansk–norske Søværns Historie 1648–1670. I Den Milo'ske Boghandel, Odense, 1896, s. 63.
9. ^ Aktstykker til de norske stændermøders historie 1548–1661, ved Dr. Oscar Alb. Johnsen, bind II s. 569 Frederik III til admiral Christopher Lindenov om kapteinene paa skibene til den norske hylding (Hafniæ 7. juli 1656).
10. ^ H. D. Lind. Kong Frederik den Tredjes Sømagt. Det dansk–norske Søværns Historie 1648–1670. I Den Milo'ske Boghandel, Odense, 1896, s. 113.
11. ^ H. D. Lind. Kong Frederik den Tredjes Sømagt. Det dansk–norske Søværns Historie 1648–1670. I Den Milo'ske Boghandel, Odense, 1896, s. 117.
12. ^ Norske Rigs–Registranter, bind XII s.131 Laurits Galton at forlenes med Lister Len (Kjøbenhavn 25. Marts 1658), s. 149 Befalinger om Lenes Levering (Kjøbenhavn 5. Mai 1658), s. 150 Følgebrev til Bønderne at svare nye Lensmænd (Kjøbenhavn 5. Mai 1658), og s. 160–161 Laurits Galtings Forleningsbrev paa Lister Len (Kjøbenhavn 12. Mai 1658).
13. ^ Norske Rigs–Registranter, bind XII s. 234 Laurits Galtung at hidkomme (Kjøbenhavn 29. Januar 1659).
14. ^ Norske Rigs–Registranter, bind XII s. 247 Laurits Galting at hidkomme (Kjøbenhavn 27. Marts 1659).
15. ^ Norske Rigs–Registranter, bind XII s. 292–293 Laurits Galting og Christopher Orning at samle Skibe med Stykker (Kjøbenhavn 2. Januar 1660).
16. ^ Norske Rigs–Registranter, bind XII s. 372 Laurits Galting at maa blive paa sin Gaard om Vinteren (Kjøbenhavn 11. Juli 1660).
17. ^ Riksarkivet, Oslo, Lensregnskaper for Lister len, kvittering datert 7. august 1661.
18. ^ Riksarkivet, Oslo, Lensregnskaper for Lister len, kvittering datert 7. november 1661.

Litteratur[rediger | rediger kilde]

* H. D. Lind. Kong Frederik den Tredjes Sømagt. Det dansk–norske Søværns Historie 1648–1670. I Den Milo'ske Boghandel, Odense, 1896.

* Johan Ellertsen Galtung. Galtungslekten i fortid og nutid. Eget forlag, Oslo, 1974.

* Elin Galtung Lihaug. «Grabow, Galtung — og Pusjkin; Søkelys på en europeisk slektssammenheng». Norsk Slekthistorisk Tidsskrift, 39, 93–133, 2003.

* Elin Galtung Lihaug. «Aus Brandenburg nach Skandinavien, dem Baltikum und Rußland. Eine Abstammungslinie von Claus von Grabow bis Alexander Sergejewitsch Puschkin 1581–1837». Archiv für Familiengeschichtsforschung, 11, 32–46, 2007.

Eksterne lenker[rediger | rediger kilde]

* Malerier av Lauritz Galtung og hans familie

* Noen av Lauritz Galtungs forfedre og etterkommere - interaktivt slektstre

* Norske Rigs–Registranter, bind IX s. 128–129, nevnt i referanse nr. 4 ovenfor

* Norske Rigs–Registranter, bind IX s. 130–131, nevnt i referanse nr. 4 ovenfor

* Tingbok nr. 2 fra Sunnhordland sorenskriveri 1650, nevnt i referanse nr. 7 ovenfor

* Norske Rigs–Registranter, bind XII s. 131, nevnt i referanse nr. 12 ovenfor

* Norske Rigs–Registranter, bind XII s. 149, nevnt i referanse nr. 12 ovenfor

* Norske Rigs–Registranter, bind XII s. 150, nevnt i referanse nr. 12 ovenfor

* Norske Rigs–Registranter, bind XII s. 160–161, nevnt i referanse nr. 12 ovenfor

* Norske Rigs–Registranter, bind XII s. 234, nevnt i referanse nr. 13 ovenfor

* Norske Rigs–Registranter, bind XII s. 247, nevnt i referanse nr. 14 ovenfor

* Norske Rigs–Registranter, bind XII s. 292–293, nevnt i referanse nr. 15 ovenfor

* Norske Rigs–Registranter, bind XII s. 372, nevnt i referanse nr. 16 ovenfor